

Проф. др Слободан Н. Сворцан
Правни факултет
Крагујевац

НАСЛЕДНО ПРАВО

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ КРАГУЈЕВАЦ

1998. година

Проф. др Слободан Н. Сворцан
Правни факултет
Крагујевац

НАСЛЕДНО ПРАВО

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ КРАГУЈЕВАЦ

1998. година

РЕЦЕЗЕНТ

Др ДРАГОЉУБ СТОЈАНОВИЋ
редовни професор Правног факултета у Крагујевцу

Издаје

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ КРАГУЈЕВАЦ

За издавача

Проф. др Божин Влашковић
декан Правног факултета у Крагујевцу

Штампа

Обрада текста на рачунару

"ПРИНТ - ПРОМЕТ" Краљево

Тираж

500 примерака

САДРЖАЈ

Страна

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

О чему се учи у наследном праву	9
---------------------------------------	---

ГЛАВА I

ОПШТИ ПОЈМОВИ О НАСЛЕДНОМ ПРАВУ

I. ПРЕДМЕТ НАСЛЕДНОГ ПРАВА, ЊЕГОВО МЕСЕТО У ПРАВНОМ СИСТЕМУ И ПОЈАМ НАСЛЕДНОГ ПРАВА	10
1. Предмет наследног права	10
2. Место наследног права у правном систему	11
3. Појам наследног права	11
II. ПОЈАМ НАСЛЕЂИВАЊА	12
III. ИЗВОРИ НАСЛЕДНОГ ПРАВА У ЈУГОСЛАВИЈИ	13
1. Историјски осврт	13
2. Садашњи извори	13
IV. ОСНОВНА НАЧЕЛА НАШЕГ НАСЛЕДНОГ ПРАВА	15

ГЛАВА II

ОСНОВНИ УСЛОВИ ЗА НАСТУПАЊЕ

НАСЛЕЂИВАЊА	17
I. Уводне напомене	17
II. Смрт физичког лица	17
1. Фактичка смрт физичког лица	17
2. Проглашење несталог лица за умрло	18
3. Утврђивање тачног дана и часа смрти оставиоца	20
III. ПРЕДМЕТИ ДОМАЋИНСТВА	25
IV. НАСЛЕДНИЦИ	27
1. Опште напомене	27
2. Постојање наследника у моменту смрти оставиоца	28
3. Случајеви када није неопходно да наследник постоји у моменту смрти оставиоца	29

Зачето а нерођено дете (nasciturus)	29
Правно лице у оснивању	30
Оснивање задужбине	30
4. Немогућност наслеђивања	31
Опште напомене	31
Неспособност за наслеђивање	31
Недостојност за наслеђивање	32
5. Одрицање од наслеђа	37
Опште напомене	37
Одрицање од наслеђа које није отворено	37
Одрицање од наслеђа када је наслеђе отворено	37
Немогућност одрицања од наслеђа	38
V. ПРАВНИ ОСНОВИ ПОЗИВАЊА НА НАСЛЕЂЕ	39
1. Опште напомене	39
2. Правни основи који се заснивају на вољи оставиоца	39
Уговор о наслеђивању	39
Завештање (тестамент)	40
3. Правни основи који постоје независно од воље оставиоца	40
4. Однос између правних основа	40

ГЛАВА III

НАСЛЕЂИВАЊЕ НА ОСНОВУ ЗАВЕШТАЊА (ТЕСТАМЕНТА)

I. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ	42
II. ПОЈАМ И БИТНЕ ОДЛИКЕ ЗАВЕШТАЊА	42
1. Појам завештања	42
2. Битне одлике завештања	43
III. СПОСОБНОСТ ЗА САЧИЊАВАЊЕ ЗАВЕШТАЊА	46
1. Општи услови за стицање завештајне способности	47
2. Посебни услови за стицање завештајне способности	48
IV. ЗАВЕШТАОЧЕВА ВОЉА ЗА САЧИЊАВАЊЕ ЗАВЕШТАЊА	49
1. Завештаочева воља мора бити слободна	49
2. Завештаочева воља мора бити озбиљна и стварна	49
3. Завештаочева воља мора бити одређена	50
4. Завештаочева воља мора бити безусловна	50
V. ОБЛИЦИ ЗАВЕШТАЊА У НАШЕМ ПРАВУ И ЊИХОВО ГРУПИСАЊЕ	51
1. Облици завештања у нашем праву	51
2. Груписање завештања	51
VI. АНАЛИЗА ПОЈЕДИНИХ ОБЛИКА ЗАВЕШТАЊА	53
1. Својеручно завештање	53
2. Писмено завештање пред сведоцима	59
3. Судско завештање	62

4. Конзуларно завештање	69
5. Међународно завештање	69
6. Бродско завештање	72
7. Војно завештање	73
8. Усмено завештање	74
VII. САДРЖИНА ЗАВЕШТАЊА	77
1. Опште напомене	77
2. Одређивање наследника	77
Остављање наследнику тачно одређених ствари и права	78
Остављање наследнику одређеног процента заоставштине	79
Одређивање заменика наследнику	79
Одређивање наследника под условом или роком	80
3. Одређивање испорукопримаца	83
Опште напомене	83
Садржина испоруке	83
Начин остављања испоруке	83
Правни положај испорукопримца	84
Дужници испоруке и њихов правни положај	84
Пад испоруке	85
Посебне врсте испоруке	85
4. Одређивање налога	86
5. Располагања у дозвољене сврхе и оснивање задужбине ..	87
6. Клаузуле о искључењу или лишењу нужних наследника и о опраштању недостојности	87
7. Постављање извршиоца тестаментa	88
8. Клаузуле о разним признањима, поукама, порукама и жељама	88
VIII. ТУМАЧЕЊЕ ЗАВЕШТАЊА	88
1. Опште напомене	88
2. Општа правила о тумачењу завештања	89
3. Посебна правила о тумачењу завештања	89
IX. НЕВАЖНОСТ ЗАВЕШТАЊА	91
1. Опште напомене	91
2. Ништава завештања	91
3. Рушљива завештања	93
X. ОПОЗИВ ЗАВЕШТАЊА	96
1. Опште напомене	96
2. Услови за пуноважност опозива	96
3. Начин опозива завештања	97
XI. ЧУВАЊЕ ЗАВЕШТАЊА	98
1. Опште напомене	98
2. Начин чувања завештања	98
3. Посебна правила о чувању исправа о усменом завештању	100

ГЛАВА IV

РЕДОВНО ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ

Одсек I

А.ОДЛУЧНЕ ЧИЊЕНИЦЕ ПРИ ФОРМУЛИСАЊУ

РЕДОВНОГ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕДНОГ РЕДА 104

I. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ 104

II. КРВНО СРОДСТВО СА ОСТАВИОЦЕМ

И ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ 105

1. Поделе крвних сродника 105

2. Брачно сродство са оставиоцем и његов значај за наследно правои 106

3. Ванбрачно сродство са оставиоцем и његов значај за наследно право 107

III. ГРАЂАНСКО СРОДСТВО СА ОСТАВИОЦЕМ

И ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ 109

1. Опште карактеристике 109

2. Утицај усвојења на редовно законско наслеђивање у страним правима и нашем предратном праву 109

3. Утицај усвојења на законско наслеђивање по нашим законима о наслеђивању 110

Непотпуно усвојење и његова наследноправна дејства 111

Потпуно усвојење и његова наследноправна дејства 113

IV. БРАЧНА ВЕЗА СА ОСТАВИОЦЕМ И

ЊЕН УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ 114

1. Опште напомене 114

2. Утицај брачне везе са оставиоцем на законско наслеђивање у страним правима и нашем предратном праву 115

3. Утицај брачне везе са оставиоцем на законско наслеђивање по нашим законима о наслеђивању 116

V. ВАНБРАЧНА ЗАЈЕДНИЦА СА ОСТАВИОЦЕМ

И ЊЕН УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ 118

1. Утицај ванбрачне заједнице са оставиоцем у страним правима и праву краљевине Југославије 118

2. Утицај ванбрачне заједнице на законско наслеђивање по нашим законима о наслеђивању 119

3. Оправданост признавања ванбрачној заједници статуса самосталног основа за стицање својства законског наследника	119
VI. ТРАЈНА ЗАЈЕДНИЦА ЖИВОТА СА ОСТАВИОЦЕМ И ЊЕН УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ	120
1. Опште напомене	120
2. Утицај трајне заједнице живота са оставиоцем на законско наслеђивање у страним правима	120
3. Утицај трајне заједнице живота са оставиоцем на законско наслеђивање у нашем праву	121
VII. ЛИЧНИ КВАЛИТЕТИ НАСЛЕДНИКА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ	121
1. Опште напомене	121
2. Утицај личних квалитета наследника на законско наслеђивање у ранијим страним правима и бившем српском праву	121
3. Утицај личних квалитета наследника на законско наслеђивање по нашим законима о наслеђивању	122
VIII. ИЗДРЖАВАЊЕ НАСЛЕДНИКА ОД СТРАНЕ ОСТАВИОЦА, ИМОВНО СТАЊЕ НАСЛЕДНИКА И ЊЕГОВА РАДНА СПОСОБНОСТ И УТИЦАЈ ОВИХ ЧИЊЕНИЦА НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ	123
1. Опште напомене	123
2. Утицај ових чињеница на законско наслеђивање у страним правима	123
3. Утицај ових чињеница на законско наслеђивање по нашим законима о наслеђивању	124
IX. ЛИЧНИ КВАЛИТЕТИ ОСТАВИОЦА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ	125
1. Опште напомене	125
2. Утицај личних квалитета оставиоца на законско наслеђивање у ранијим страним правима и праву краљевине Југославије	125

3. Утицај личних квалитета оставиоца на законско наслеђивање по нашим законима о наслеђивању	126
X. СОЦИЈАЛНА ИЛИ ДРУГА ПОМОЋ КОЈИ ЈЕ ПРИМАО ОСТАВИЛАЦ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ	126
1. Решења дата у нашим законима о наслеђивању	126
2. Оправданост датих уставних и законских решења	127
XI. КВАЛИТАТИВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРЕДМЕТА И ПРАВА КОЈЕ ЧИНЕ ЗАОСТАВШТИНУ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ	128
1. Опште напомене	128
2. Утицај квалитативних карактеристика на законско наслеђивање у страним правима	129
3. Утицај квалитативних карактеристика добара на законско наслеђивање по нашим законима о наслеђивању	129
Одсек II	
Б. РАСПОРЕД ПОТЕНЦИЈАЛНИХ НАСЛЕНИКА У ГРУПЕ И МЕЋУСОБНИ ОДНОС ГРУПА	130
I. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ	130
II. МОГУЋИ НАЧИНИ РАСПОРЕДА ПОТЕНЦИЈАЛНИХ НАСЛЕДНИКА У ГРУПЕ И ОДНОС ТИХ ГРУПА	131
1. Опште напомене	131
2. Систем степена сродства	131
3. Систем блискости сродства	132
4. Парентеларни систем	132
III. ОБИМ КРУГА МОГУЋИХ НАСЛЕДНИКА	138
1. Опште напомене	138
2. Неограничен обим круга могућих наследника	139
3. Ограничен обим круга могућих наследника	139
IV. ПРАВО ПРЕДСТАВЉАЊА	141
1. Појам права представљања	141
2. Дејство права представљања	142
3. Могућност примене права представљања	142

V. ПРАВО ПРИРАШТАЈА	144
1. Појам права прираштаја	144
2. Дејство права прираштаја	145
3. Могућност примене права прираштаја	145

Одсек III

V. РЕДОВНИ ЗАКОНСКИ НАСЛЕДНИ РЕДОВИ У НАШЕМ ПРАВУ	146
I. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ	146
II. ПРВИ РЕДОВНИ ЗАКОНСКИ НАСЛЕДНИ РЕД	147
III. ДРУГИ РЕДОВНИ ЗАКОНСКИ НАСЛЕДНИ РЕД	149
IV. ТРЕЋИ РЕДОВНИ ЗАКОНСКИ НАСЛЕДНИ РЕД	152
V. ЧЕТВРТИ, ПЕТИ И ДАЉИ НАСЛЕДНИ РЕДОВИ	154

Одсек IV

Г. ПОСЕБНА ПРАВИЛА КОД РЕДОВНОГ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА КОЈА ВАЖЕ ЗА НЕКЕ НАСЛЕДНИКЕ	157
I. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ	157
II. ПОВЕЋАЊЕ, ОДНОСНО СМАЊЕЊЕ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА ОСТАВИОЧЕВИХ ПОТОМАКА	157
1. Повећање наследног дела оставиочеве деце	157
2. Смањење наследног дела оставиочевих потомака	158
3. Повећање, односно смањење, наследног дела брачног друга	159
III. ПОВЕЋАЊЕ ОДНОСНО СМАЊЕЊЕ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА БРАЧНОГ ДРУГА	159
1. Опште напомене	159
2. Повећање наследног дела брачног друга по ЗОН-у Србије	159
3. Повећање наследног дела брачног друга по ЗОН-у Црне Горе	161
4. Смањење наследног дела брачног друга према одредбама ЗОН-а Србије	161
5. Смањење наследног дела брачног друга према одредбама ЗОН-а Црне Горе	163

IV. ПОВЕЋАЊЕ, ОДНОСНО СМАЊЕЊЕ, НАСЛЕДНОГ ДЕЛА ОСТАВИОЧЕВИХ РОДИТЕЉА	164
1. Опште напомене	164
2. Повећање наследног дела оставиочевих родитеља по ЗОН-у Србије	164
3. Повећање наследног дела оставиочевих родитеља по ЗОН-у Црне Горе	166
4. Смањење наследног дела оставиочевих родитеља по ЗОН-у Србије	167
5. Смањење наследног дела оставиочевих родитеља по ЗОН-у Црне Горе	167

ГЛАВА V

ИМПЕРАТИВНО ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ

I. ПОЈАМ И ОПРАВДАНОСТ ПРАВА НА НУЖНИ ДЕО	168
II. ПРАВНА ПРИРОДА ПРАВА НА НУЖНИ ДЕО	169
1. Могуће концепције правне природе права на нужни део	169
2. Правна природа права на нужни део у нашем праву	170
III. ЛИЦА КОЈА МОГУ БИТИ НУЖНИ НАСЛЕДНИЦИ У НАШЕМ ПРАВУ	172
1. Основни предуслов за постајање нужним наследником	172
2. Критеријуми према којима су одређени нужни наследници	172
3. Нужни наследни редови у нашем праву	174
IV. ВЕЛИЧИНА НУЖНОГ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА И НАЧИН ЊЕГОВОГ ОСТАВЉАЊА	175
1. Опште напомене	175
2. Величина нужног дела у нашем праву	176
3. Начин остављања нужног дела у нашем праву	177
V. ИЗРАЧУНАВАЊЕ НУЖНОГ ДЕЛА И РАСПОЛОЖИВОГ ДЕЛА У НАШЕМ ПРАВУ	180
1. Нужни и расположиви део заоставштине	180
2. Начин одређивања укупне вредности заоставштине ради одређивања нужног дела	181

VI. ИСКЉУЧЕЊЕ НУЖНИХ НАСЛЕДНИКА	
ИЗ НАСЛЕЂА	184
1. Основне карактеристике овог института	184
2. Разлози искључења	184
3. Начин искључења	187
4. Последице искључења	187
VII. ЛИШЕЊЕ НУЖНОГ ДЕЛА У КОРИСТ	
ПОТОМАКА НУЖНОГ НАСЛЕДНИКА	188
1. Основне карактеристике овог института	188
2. Разлози лишења	188
3. Начин лишења	189
4. Последице лишења	190
VIII. ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТА ПРАВА	
НА НУЖНИ ДЕО	192
1. Опште напомене	192
2. Урачунавање поклона и испорука	
нужним наследницима	192
3. Остваривање и заштита права на	
нужни део истицањем приговора	
против клаузуле о искључењу из	
наслеђа или лишењу нужног дела	193
4. Остваривање и заштита права	
на нужни део подизањем тужбе за	
поништај завештања	193
5. Остваривање и заштита права на	
нужни део изменом завештајних располагања	194
6. Остваривање и заштита права на	
нужни део враћањем поклона	196
7. Лица овлашћена да траже нужни део	
и рокови у којима се ти захтеви могу истицати	198

ГЛАВА VI

ЗАОСТАВШТИНА БЕЗ НАСЛЕДНИКА	
1. Појам и историјски развој института	200
2. Правна природа овог права државе	
и њен положај као наследника	200
3. Поступак суда при расправљању	
заоставштине без наследника	201
4. Право наследника који се појаве	
после предаје заоставштине општини	201

ГЛАВА VII

ОПШТИ ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ НАСЛЕДНИКА	
I. СТИЦАЊЕ НАСЛЕДСТВА	203

II. ПРАВНИ ОДНОСИ У НАСЛЕДНИЧКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ	203
III. УРАЧУНАВАЊЕ ПОКЛОНА И ИСПОРУКА У НАСЛЕДНИ ДЕО	205
1. Опште напомене	205
2. Наследници којима се врши урачунавање	206
3. Поклони, користи и легати који се урачунавају	206
4. Правни положај наследника коме се поклон или испорука не урачунавају и наследника који се одрекао наслеђа	207
5. Начин урачунавања	208
6. Лица која могу тражити урачунавање	209
IV. ОДГОВОРНОСТ НАСЛЕДНИКА И ИСПОРУКОПРИМАЦА ЗА ДУГОВЕ ОСТАВИОЦА	209
1. Опште напомене	209
2. Наследници који одговарају за оставиочеве дугове	210
3. Начин одговорности за дугове оставиоца	211
4. Дугови за које наследници одговарају	211
V. ДЕОБА НАСЛЕДСТВА	212
1. Права на деобу	212
2. Право наследника који су живели у заједници са оставиоцем	212
3. Деоба предмета домаћинства	213
4. Обавеза заштите међу наследницима после деобе	214
5. Начин спровођења деобе	215

ГЛАВА VII

НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ И ОБЛИГАЦИОНИ УГОВОРИ КОЈИ СУ ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА ЗА НАСЛЕДНО ПРАВО	217
--	-----

Одсек I

НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ	218
I. УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ	218
II. УГОВОР О БУДУЋЕМ НАСЛЕДСТВУ ИЛИ ИСПОРУЦИ	219
III. УГОВОР О САДРЖИНИ ЗАВЕШТАЊА	220
IV. УГОВОР О ОДРИЦАЊУ ОД НАСЛЕЂА КОЈЕ НИЈЕ ОТВОРЕНО	220

Одсек II

ОБЛИГАЦИОНИ УГОВОРИ КОЈИ СУ ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА ЗА НАСЛЕДНО ПРАВО	224
I. УГОВОР О УСТУПАЊУ И РАСПОДЕЛИ ИМОВИНЕ ЗА ЖИВОТА	224
II. УГОВОР О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ	229
III. УГОВОР О УСТУПАЊУ СВОГ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА ПРЕ ДЕОБЕ НАСЛЕДСТВА ДРУГОМ НАСЛЕДНИКУ	241
IV. УГОВОР О УСТУПАЊУ СВОГ НАСЛЕДНОГ ДЕЛА ПРЕ ДЕОБЕ НАСЛЕДСТВА ЛИЦУ КОЈЕ НИЈЕ САНАСЛЕДНИК	241
V. УГОВОР О ДЕОБИ НАСЛЕДСТВА	242

ГЛАВА IX

ПОСТУПАК ЗА РАСПРАВЉАЊЕ ЗАОСТАВШТИНЕ	243
I. ПОЈАМ, ЗАДАТАК И ЗНАЧАЈ ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА	243
II. ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА	244
III. НАДЛЕЖНОСТ СУДА ЗА ВОЂЕЊЕ ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА	246
IV. ПРЕДУЗИМАЊЕ ПОЈЕДИНИХ РАДЊИ У ТОКУ ТРАЈАЊА ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА МИМО ОСТАВИНСКОГ СУДА	247
V. ПОКРЕТАЊЕ ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА	249
1. Начин обавештавања суда о смрти неког лица и поступак суда	249
2. Јавне исправе које су од значаја за покретање оставинског поступка	250
VI. ПРОГЛАШЕЊЕ ЗАВЕШТАЊА	252
VII. МЕРЕ КОЈЕ МОГУ БИТИ ПРЕДУЗЕТЕ У ТОКУ ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА РАДИ ЗАШТИТЕ ИНТЕРЕСА НАСЛЕДНИКА	256
1. Попис и процена заоставштине	256
2. Поверавање заоставштине на чување	258
3. Постављање стараоца	258
4. Позивање извршиоца завештања да обави радње које су му поверене завештањем и надзор над његовим радом	259
5. Одвајање заоставштине од имовине наследника	260

VIII. ПОСТУПАК ОСТАВИНСКОГ СУДА ПОСЛЕ ПРИЈЕМА СМРТОВНИЦЕ	261
IX. ОСТАВИНСКА РАСПРАВА	261
X. НАСЛЕДНИЧКА ИЗЈАВА	267
XI. ОКОНЧАЊЕ ОСТАВИНСКЕ РАСПРАВЕ И ДОНОШЕЊЕ РЕШЕЊА О НАСЛЕЂИВАЊУ	270
1. Решење о наслеђивању	270
2. Решење о предаји заоставштине општини	273
3. Посебно решење о испоруци	273
XII. ПРЕКИД ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА И УПУЋИВАЊЕ СТРАНАКА НА ПАРНИЦУ	274
XIII. НАСЛЕДНОПРАВНИ ЗАХТЕВИ ПОСЛЕ ПРАВОСНАЖНОСТИ РЕШЕЊА О НАСЛЕЂИВАЊУ	277
XIV. ПОСТУПАК СУДА КАДА ЈЕ ЗА РАСПРАВЉАЊЕ ЗАОСТАВШТИНЕ НАДЛЕЖАН ИНОСТРАНИ ОРГАН	280
XV. ЗАСТАРЕЛОСТ ЗАХТЕВА КОЈИМА СЕ ТРАЖИ НАСЛЕДНИ ДЕО ИЛИ ИСПОРУКА	281
ЛИТЕРАТУРА	284